

BULUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM STRATEJİSİNİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ (DKAB) DERSLERİNDE UYGULANMASI

Muhyettin ÖZEN^a

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi: 30.09.2025
Kabul Tarihi: 27.12.2025
Yayın Tarihi: 31.12.2025

Atıf

Özen, M. (2025). Buluş yoluyla öğretim stratejisinin din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) derslerinde uygulanması. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 20, 425-448.
<https://doi.org/10.53112/tudear.1793892>

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Değerlendirme: Çift taraflı kör hakemlik.

Benzerlik: Yapıldı. intihal.net

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Lisans: CC BY-NC 4.0

Öz

Öğretim stratejileri, öğrenmeyi kolaylaştırmaya odaklanmaları nedeniyle bütün eğitim alanlarında araştırma konusu yapılmaktadır. Bu doğrultuda, hâlihazırdaki bu çalışma, Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi'nin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde nasıl uyarlanabileceğini incelemektedir. Araştırma probleminin yapısına bağlı olarak nitel araştırma yöntemlerinden Tasarım ve Geliştirme Araştırması modeli benimsenmiştir. İzlenen metot gereği ilk önce, buluş yoluyla öğretim stratejisinin dayandığı teorik alt yapı, olduğu gibi ele alınmıştır. Dolayısıyla ilgili stratejinin mimarı olan Jerome S. Bruner'in eğitim ve öğretime ilişkin görüşleri taranarak, stratejiye ilişkin temel ilkeler ve işlem basamakları ele alınmış, konu literatüre dayalı olarak olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Döküman analizinin yapıldığı ikinci bölümde, söz konusu stratejinin işlem basamakları esas alınarak DKAB 4. sınıf programında yer alan "Günlük Hayattaki Dinî İfadeler" konusunun nasıl işlenebileceği tasarlanıp temellendirilmektedir. Buna göre öğretmen ilk iki aşamada, "Allah, Peygamber, selam" gibi günlük konuşmalarda kullanılan dinî ifadelerle örnekler getirerek öğrencilerin söz konusu kavramlara ilişkin fikirlerini ortaya çıkarır. Üçüncü ve dördüncü aşamada, öğretmen dini ifadelerle farklı örnekler getirip, öğrencilerin farklı örnekleri birbiriyle ilişkilendirmesini sağlayarak onların görüşlerini genişletir. Beşinci ve altıncı aşamada, örnek niteliği taşıyan ve taşımayan ifadeler sunarak öğrencilerin farklılığa ilişkin görüşlerini temellendirir. Yedinci ve sekizinci aşamada öğretmen, öğrencilerin dinî ifadeleri tanımlamalarının yanında bunların farklılığının sebebini ve neden tercih edilmesi gerektiğini ortaya çıkmasını sağlar. Son aşamada, dinî ifadelerle öğrencilerin örnek vermesiyle ders tasarım sürecine ilişkin temellendirme sona ermektedir. Kullanılan bütün ifadelerin ilahi olana yönelik olduğu fikri süreç boyunca gözetilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Buluş, Strateji, Buluş yoluyla öğretim, Din öğretimi.

^a Dr. Öğr. Üyesi. Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi ABD, Van/Türkiye. e-mail: yunus-muhyettin@hotmail.com ORCID: 0000-0002-7277-4561 RORID: 041jyzp61

ISSN: 2149-9845 - E-ISSN: 2636-7807

APPLICATION OF DISCOVERY TEACHING STRATEGY IN RELIGIOUS CULTURE AND KNOWLEDGE OF ETHICS (DKAB)

Article Information

Article Types: Research Article

Received: 30.09.2025

Accepted: 27.12.2025

Published: 31.12.2025

Citation

Özen, M. (2025). Application of discovery teaching strategy in religious culture and knowledge of ethics (DKAB). *Turkish Journal of Religious Education Studies*, 20, 425-448.

<https://doi.org/10.53112/tudear.1793892>

Ethical Statement: Ethical principles were followed during the preparation of this study.

Review: Double-blind.

Plagiarism: Yes. intihal.net

Conflicts of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author acknowledge that they received no external funding to support this research.

License: CC BY-NC 4.0

Abstract

Teaching strategies are the subject of research in all fields of education due to their focus on facilitating learning. Accordingly, this current study examines how the Discovery Teaching Strategy can be adapted to Religious Culture and Moral Education lessons (DKAB). Depending on the nature of the research problem, the Design and Development Research model, a qualitative research method, has been adopted. As per the method followed, the theoretical foundation upon which the Discovery Teaching Strategy is based was first examined as is. Therefore, by examining the views of Jerome S. Bruner, the architect of the relevant strategy, regarding education and training, the fundamental principles and procedural steps of the strategy were discussed, and the subject was presented as it is, based on the literature. In the second section, by conducting a document analysis and basing it on the procedural steps of the strategy in question, a method for teaching the topic of "Religious Expressions in Daily Life" in the 4th grade Religious Culture and Ethics curriculum is designed and justified. Accordingly, in the first two stages, the teacher elicits students' ideas about religious expressions used in daily conversation, such as "Allah, Prophet, peace." In the third and fourth stages, the teacher broadens students' perspectives by providing different examples of religious expressions and having them connect these different examples. In the fifth and sixth stages, the teacher grounds students' views on difference by presenting examples of religious expressions that are and are not exemplary. In the seventh and eighth stages, the teacher enables students to define religious expressions, as well as to understand the reasons for their differences and why one should prefer a particular expression. In the final phase, the foundation for the lesson design process concludes with students providing examples of religious expressions. The idea that all expressions used are directed towards the Divine has been observed throughout the process.

Keywords: Religious education, Exploration, Strategy, Discovery teaching, Religious teaching.

Giriş

Din eğitimi terimi, içerdiği kavramlar nedeniyle teorik anlamda eğitim bilimlerinin bir alanı olarak düşünüleceği gibi ilahiyatın bir alanı olarak da düşünülebilir. Dolayısıyla, Din Eğitimi Bilimi'nin önemli özelliklerinden birisi, din bilimleri ile eğitim bilimlerinin keşiştiği bir noktada konumlanmış olmasıdır. Bu özelliği gereği o, bir yandan kutsal olana ilişkin değer, bilgi ve hakikatleri araştıran din bilimlerinin verilerini konu edinirken; bir yandan da bu verilerin yaşam şeklinin muhatabı olan insana -eğitim anlamında öğrenciye- söz konusu değer, bilgi ve hakikatlerin nasıl aktarılacağı noktasında Eğitim Bilimlerinin öngörülerini konu edinir (Bilgin, 2007; Tosun, 2005).

Din eğitimi biliminin bu eklektik özelliğine binaen bu araştırmanın amacı, eğitim bilimlerinde önemli bir yere sahip olan "Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi"nin DKAB derslerinde nasıl uygulanabileceğine ilişkin bir ders planı tasarlamaktır. Bilginin yapılandırılması sürecine odaklanan söz konusu bu stratejide (Bruner, 1960; 1973; 1991; 2021), öğrenciye kazandırılmak istenen bilgi ve beceriler, öğretmen tarafından öğrenciye aktarılmak yerine, öğrencilerin öğretmen tarafından organize ettiği ders içi yaşantılar yoluyla kendilerinin tecrübe ettiği keşiflere dayanır. Buluş ya da keşif yapılacak yaşantıların düzenlenmesi, ilk etapta çok zor görünebilir. Ancak buradaki buluştan kasıt, öğrencinin yeni bir bilgi ve beceri öğrenmesidir. Dolayısıyla öğretmene düşen görev, öğrenciyi yeni bilgi ve beceriye götürececek adımları tasarlamasıdır.

Söz konusu tasarlanma, biraz emek ve uzun zaman aldığından (Taşdemir, 2010, s. 137) olsa gerek bu strateji, DKAB öğretmenleri tarafından fazla tercih edilen yaklaşımlar (Baltacı ve Aydın, 2019; Süleymanoğlu, 2024) arasında görünmemektedir. Bu durumun önemli sebeplerinden biri de söz konusu stratejiye ilişkin uygulamada, herhangi bir prototipin olmamasıdır. Dolayısıyla bu çalışma, din eğitimi alanındaki ilk örnek olmaya aday olması açısından önemlidir. Nitekim din öğretimi konusunda, bu konuya da değinilen kimi ders kitabı niteliğindeki çalışmalarda (Turan, 2021), uygulamaya dönük ileri sürülen bilgilerin buluş yoluyla öğretim strateji mantığından oldukça uzak olduğu görülmektedir. Halbuki farklı alanlarda buluş stratejisinin nasıl uygulandığına ilişkin araştırmalar mevcuttur. Matematik (Kara ve Özgün-Koca, 2004), Geometri (Durak, 2011), Coğrafya (Deniz, 2010), Türkçe (Çıraklı, 2008), Fen Bilgisi, (Üredi, 1999; Teker, Kurt ve Karamustafaoğlu, 2017), Sosyal Bilgiler (Gökgöz, 2010) ve Tarih (Taşyürek, Göksu ve Sömen 2018) dersine ilişkin yapılan tasarlama araştırmaları, bunlara örnek olarak verilebilir. Çalışma ile dinî bilginin nasıl yapılandırılabilirliği açısından DKAB öğretmenlerine ve alandaki program geliştirme çalışmalarına katkı sunacak nitelikte olması, dikkate değer bir durumdur.

1. Yöntem

Bu çalışma, bir öğretim stratejisi doğrultusunda bir ders planı tasarlamayı hedeflediğinden, model olarak nitel araştırma metotlarından biri olan Tasarım ve Geliştirme Araştırmasına uygun düşmektedir. Richey ve Klein (2009, s. 1) Tasarım ve

Geliştirme Araştırmasını şu şekilde tarif etmektedirler: “*Öğretimsel veya öğretimsel olmayan ürün, araç-gereçlerin ve modellerin oluşturulmasında; tasarım-geliştirme ve değerlendirme aşamalarında ampirik araştırma yöntemlerine bağlı kalınarak yapılan sistematik bir çalışma türüdür*”. Dolayısıyla herhangi bir alanda-örneğin mimari veya eğitim-araştırma metodolojisine uygun olarak bir ürün, araç veya modeli geliştirme, tasarlama ve değerlendirme süreçlerini tutarlı bir şekilde uygulamaya yönelik bir durumu ifade etmektedir.

Tasarım ve geliştirme araştırması, eğitimi desteklemek adına öğretim sürecine ilişkin yeni bir araç veya model geliştirmeye yönelik olabileceği gibi var olan bir araç veya modelin uygulanmasına, değerlendirmesine yönelik de olabilir (Richey ve Klein, 2005; 2009; Mutlu, 2016). Model tasarlama veya uygulama araştırmalarında *hipotez, belirli bir müdahaleden ziyade tasarım çözümü olarak kavramsallaştırılır*. Dolayısıyla *belirli müdahalenin test edilmesinden ziyade aşamalı bir iyileştirme çabası ortaya konmaktadır* (Karademir ve Girgin, 2024, s. 790). Bu nedenle, ilgili model uygulanırken öğretim sürecinin öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde olumlu etkiler bırakması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla tasarım ve geliştirme araştırmacısı, öğretim sürecinde yaptığı müdahaleler karşısında öğrencilerin düşüncelerini nasıl değiştirebileceğine odaklanır (Karademir ve Girgin, 2024, s. 790). Modele ilişkin öğrenme mekanizmalarını harekete geçirerek öğretim sürecini etkin kılacak bir formata dönüştürür. İşte bu noktada halihazırdaki araştırma, DKAB derslerinde buluş yoluyla öğretim stratejisinin işlem basamaklarına dayalı etkili bir ders planını tasarlama üzerine inşa edilmiştir.

Çalışmaya veri sağlama noktasında ilk etapta, literatür taraması yapılarak Bruner’in gözünden buluş yoluyla öğretim stratejisinin kuramsal çerçevesi, mantıklı bir bütünlük oluşturacak şekilde ele alınmıştır. Bu doğrultuda gerek Bruner’in gerekse eğitim alanında stratejiye dair yazılmış eserlerden faydalanmıştır. İkinci aşamada ise doküman analizi yapılarak DKAB 4. sınıf programında yer alan “Günlük Hayattaki Dinî İfadeler” konusuna yönelik kazanım ve ders içerikleri, buluş stratejisiyle ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Ancak araştırmada, herhangi bir deneysel uygulama yapılmamış, öğrenci başarısı veya tutumuna ilişkin herhangi bir nicel veri toplanmamıştır.

Dersin hedefleri ve içeriğindeki kavramlar, buluş stratejisinin temel ilkeleri ve işlem basamakları içerisinde kurgulanıp analiz edilmiştir. Plan kurgulamasında ders içeriği, sarmallık ilkesine göre birbirinin üzerine inşa edilmiş dokuz işlem sürecinden geçmektedir. Bu işlem süreçlerinin her birinde öğrencilerden gelebilecek cevap veya tepkilere buluş ilkelerine göre dönütler tasarlanmıştır. Aynı şekilde bu işlem süreçleri, dersin “dinî ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır” şeklindeki kazanımını, ortaya çıkaracak şekilde kurgulanmıştır. Dolayısıyla buluş yoluyla öğretim stratejisinin kavramsal çerçesi ile DKAB programının alan mantığını bir araya getirecek şekilde organize bir ders planı ortaya konulmuştur.

2. Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisinin Teorik Zemini

Buluş yoluyla öğretim, kendisi psikolog olduğu halde eğitim ve öğretim üzerine eserler ortaya koyan Jerome S. Bruner'in görüşlerine dayanmaktadır. Kendisini yapılandırmacı yaklaşımın bir üyesi olarak konumlandıran Bruner, bu yaklaşımın önemli temsilcileri olan Jean Piaget ve Noam Chomsky'in gelişim ve öğrenmeye dair görüşlerinin, kendi fikirleri üzerinde önemli izler bıraktığını dile getirmektedir (Bruner, 2021, s. VIII). Nitekim o, Piaget'in görüşlerine benzer bir şekilde bireyin gelişimini; eylemsel, imgesel ve sembolik olmak üzere 3 evreye ayırmakta (Bruner, 1991, ss. 5-16) ve bu evreleri açıklamada, Piaget'in gelişim kuramına sık sık atıflarda bulunmaktadır. Bu durum nedeniyle yapılandırmacı yaklaşım içerisinde, bireyin gelişimine dair fikirler babında, Bruner'in biraz geri planda kaldığı söylenebilir. Bununla birlikte, öğrenmenin nasıl gerçekleştirilebileceğine dair görüşleri, onu yapılandırmacı yaklaşımın önemli bir temsilcisi haline getirmiştir. Bu durumda, yapılandırmacı yaklaşım veya yapılandırmacılık nedir?

Yapılandırmacılık, öncelikle bir bilme kuramıdır. Söz konusu kuramda insanın bilgiyi oluşturmasında, anlamlandırılmasında veya yapılandırılmasında, kendi yaşantı hazinesi önem taşır. Buna göre her insan karşılaştığı yeni durum, kişi, bilgi, kavramları kendisinde var olan zihinsel yapı ve anlamlara göre değerlendirir. Kendisinde var olan zihinsel yapı ve anlam dünyası, insanın karşılaştığı yeni durum, kişi, bilgi, kavram için uygunluk sağlamadığı durumda ya tamamen yeni bir yapı oluşturulur ya da mevcut olan yapıda değişiklik oluşturur (Senemoğlu, 2010, s. 623). Dolayısıyla insanın, hayatı ve ona dair gerçeklikleri anlamlandırmada temel belirleyici faktör, geçirdiği yaşantılardır. İşte bu noktada Bruner, öğrenci için sınıf ortamındaki yaşantıların tasarlanması üzerine kafa yormuştur.

Bruner'e göre "öğretim gelişmeye yardım eden, onu biçimlendiren bir çabadır" (Bruner, 1991, s. 1). Bu nedenle ders içi yaşantılar, öncelikle hazır oluş ilkesine göre düzenlenmelidir. Bu koşul yerine getirildiği takdirde "bütün konu alanları, gelişim aşaması ne olursa olsun konu alanının özüne uygun bir biçimde öğretilir" (Bruner, 2021, s. 28). Dolayısıyla öğretmen, öğrenme sürecinde bir kavramı-örneğin Allah kavramını- öğrenenin seviyesine uyarlayabilir. Bu, okul öncesi dönemdeki bir çocuğa Allah'ı bütün özellikleriyle öğretilebileceği anlamına gelmez. Ancak çocuğun içinde bulunduğu dönemin sınırları dâhilinde Allah'ı doğru öğrenmesinde ilk adımların atılabileceği şeklinde anlaşılmalıdır.

Bruner, ders yaşantılarının kaynağını oluşturan içeriğin, sarmallık ilkesine göre düzenlenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Sarmallık, genel olarak konu alanı ve kavramlara ilişkin bilgilerin birbiriyle ilişkilendirilecek şekilde, kapsamı da gittikçe genişleyecek tarzda düzenlenmesini ifade eder (Bruner, 2021, ss. 43-45). Dolayısıyla eğitim sürecinde çocuğa Allah ile ilgili verilecek bilgilerin birbirini destekleyecek şekilde mantıklı bir sıraya göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bu tarz sarmal yapı özelliği, üniteler arasında olduğu gibi sınıf seviyeleri arasında da geçerlidir. Kavrama ilişkin her bilgi, öncekilerle ilişkili ancak yeni bilgilerle birlikte Allah kavramının içeriği, biraz farklılaşmış

daha bütüncül bir forma dönüşmektedir. Sarmallık ilkesine dayalı bu dönüşüm, öğretimi süreci boyunca devam ettirilerek öğrencinin, kavramın konu alanı içerisindeki mantıksal bütünlüğünün farkına varması amaçlanmaktadır.

Bruner'e göre, "bireyi bir disiplinde öğretime tabi tutmak, onun belleğine bazı sonuçları yerleştirmek değil, fakat daha çok, onun, bilginin elde edilmesine imkân veren süreçte katılmasını sağlamaktır. Bu nedenle bir konuyu öğrenciye o alanda yaşayan küçük kütüphaneler oluşturmak için öğretmiyoruz. Fakat daha çok öğrencinin kendi kendisine matematiksel olarak düşünmesini, olayları bir tarihçi gibi irdelemesini, bilgiyi elde etmesinin bir parçası haline gelmesini amaçlıyoruz. Bilmek bir ürün değil, bir süreçtir" (Bruner, 1991, s. 58). Dolayısıyla içeriğin öğrenciye aktarılma sürecinde öğretmenin rolü, önceden paketlenmiş bilgiyi öğrenciye sunmaktan ziyade, öğrencinin kendi kendine öğrenebileceği ortamı oluşturmaktır (Senemoğlu, 2010, s. 468). Böyle bir ortamın düzenlenmesi sürecinde izlenen yol, buluş yoluyla öğretim stratejisi olarak ifade edilmektedir.

Bruner'in düşüncesinde öğrenme, çocuğun çevresinde olup bitenleri anlamlandırma ve kendisi ile çevresi arasındaki ilişkinin uyumuna dayanan doğal bir süreçtir (Bruner, 1960, 1973; 1991; 2021). Çocuk, diğer canlı türlerinden farklı olarak yaşamını devam ettirmek için kendi kültürünün oluşturduğu bilgi birikimini de sırtlamak zorunda kalır (Bruner, 1973, s. 52). Buradaki zorunluluk elbette ki çift kutupludur: Bir ucunda toplumun, sahip olduğu kültürü koruma endişesi yatarken, bir ucunda çocuğun kendi beklenti ve endişeleri yatmaktadır. İşte bu noktada Bruner (1973; 1991; 2021), çocuğun hayatını anlamlandırmak adına kendisi ile çevresindeki kişi, nesne, olay, durum vb. arasındaki bağları fark edecek keşiflerde bulunmasına "buluş yoluyla öğrenme" adını vermektedir.

Bruner'e göre çocuğun keşif yapmasını sağlayan temel faktörlerin başında modeller gelmektedir (1960, 1973; 1991; 2021). Örneğin, bütün çocuklar, her ne kadar dil açısından ilk etapta ortak özelliklere sahip olup anlamsız sesler çıkarsalar da yetişkin dünyasına maruz kaldığında, kendi kültür dili veya şivesinde konuşmayı keşfederler. Dolayısıyla ebeveyn, çocuğun yetişkin dil bilgisine uymayan ifadelerini alır. Daha sonra bunları idealleştirir ve genişletir; çocuğun gelişigüzel keşfetmesine izin vermez, aksine her zaman orada olan bir model sunar (Bruner, 1973, s. 70). Üstelik ebeveynler bir dil uzmanı olmadığı halde, bu keşif zeminini temin ederler. Elbette ki aktarım zemini içerisinde istenmeyen bir durum söz konusu ise örneğin, ebeveyn yabancı kelimeler kullanıyorsa, çocuk da kültürün istemediği bu yabancı kelimeleri tecrübe edecektir. Dil örneğindeki bu durum, bütün alanlar açısından da geçerlidir. Din eğitiminde de öğretmenin veya ebeveynin din alanının mantığına uymayan söz, davranış ve uygulamalarının çocuğun keşif sürecini olumsuz yönde etkileyeceği aşikârdır. Dolayısıyla model olarak öğretmenin alana hakimiyetinin ve bunu uygulama becerisindeki yetkinliğin, keşfin temel belirleyicilerinden biri olduğu söylenebilir.

Kaynağını öğrenme arzusundan alan keşif, bütün çocuklarda içsel bir eğilim olmakla birlikte sınıf ortamında bu isteğin-güdülenmenin-harekete geçmesini sağlayacak etkinliklerin düzenlenmesi, Bruner (1991, s. 94; 2021, s. 62)'in diğer bir kırmızı çizgisini oluşturmaktadır. Bu noktada Bruner'e göre öğrenilecek bilginin, derste yapılacak etkinliğin içeriğinin, öğrenciler için mutlaka anlamlı, faydalı ve hatırlanabilir nitelikte olması gerekmektedir (Senemoğlu, 2010, s. 471). Dolayısıyla Bruner'in düşüncesinde din alanı dahil derste anlatılanlar, çocuğun hayatına bir şey katıyorsa, onun günlük yaşamını kolaylaştırıyorsa ve yeri geldiğinde söz konusu bilgiye başvurma ihtiyacı hissedilecekse çocuk, keşif sürecine müdahil olacaktır.

Keşfe yönelik merak oluşturma yanında bu merakı ders boyunca devam ettirmek, önemli bir problem olarak görülmektedir. Bu nedenle Bruner (1973; 1991; 2021), öğrencinin öğretim sürecine aktif katılım sağlamadığı durumlarda, keşif sürecinin sekteye uğrayacağına dikkat çekmektedir. Öğrenciyi keşif sürecine dahil etmenin yolu ise onu, belirsizlik barındıran soru veya problem durumları ile karşı karşıya getirmektir. Bruner'e göre, çocuğun kendi kendisine öğrenebileceği bir ortam oluşturmak temel gaye olduğundan, öğrencinin verdiği cevaplara ilişkin öğretmenin herhangi bir düzeltmesi öğrenciyi bağımlı bir hale getirir (Bruner, 1991, s. 42). Dolayısıyla öğrencinin problemi anlamlandıramadığı durumlarda öğretmen, farklı soruları ipucu kullanarak problemi öğrenci dünyasına yakınlaştırır. Ayrıca yanıtlanması neredeyse olanaksız soru sormak kolaydır. Önemli olan yanıtlanabilecek ve gelişim sağlanabilecek sorular sormaktır (Bruner, 2021, s. 34).

Bruner, öğretmenin öğrencinin problemin çözümüne ilişkin önemli önemsiz her katılımına dönütte bulunmasını, keşif sürecinin diğer belirleyicisi olarak görmektedir. Zira ona göre çocuk, herhangi bir soruyu yanlış cevapladığında aslında -zihninde geçen- başka bir soruya cevap vermektedir (Bruner, 1991, s. 3). Dolayısıyla çocuğun zihninde geçenleri ortaya çıkarmak ve onun içinden geldiği gibi konuşmasını sağlamak -ki Bruner (1973; 1991; 2021) buna sezgisel düşünme adını vermektedir- keşif sürecini ders boyunca canlı tutmaktadır.

Bruner'e (2021, s. 72) göre, çocuğun kafasında olanı ortaya çıkarma noktasında süreklilik sağlamak açısından, problemin içeriğine uygun kavram ve ilkelere dayalı araç-gereçler kullanmak öğretmenin işini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, anlatılanların çocuğun zihninde anlamlı bir bütün hâline gelmesi için, kavram ve ilkelere örnek olanların yanı sıra örnek olmayanların da verilmesi, keşif sürecini desteklemektedir (Bruner, 1960, 1973; 1991; 2021). Zira zıt örnek veya kavramlar, çocuğun anlam dünyasında anlatılanlar arasında bağlantı kurarak keşif sürecini, rastlantısal olmaktan kurtararak devamlılık sağlayan bir yapıya dönüştürmektedir. Örneğin matematik dersinde toplama çıkarmayla ya da çarpma bölmeyle ilişkilendirildiği ölçüde keşif süreci anlamlı hale gelir. Benzer şekilde din dersinde "iyi" kavramına anlam yüklemek ancak "kötü" kavramıyla ilişkilendirildiği ölçüde mümkün hale gelmektedir.

Bruner'e göre öğrenme ve problem çözme seçenekleri keşfetmeye dayandığından öğretim, öğrencide seçenekleri kolayca bulma yetisini geliştirmeli ve düzenlemelidir (Bruner, 1991, s. 34). Dolayısıyla öğretim sürecindeki keşif faaliyetleri, rastlantısal olmaktan ziyade öğretmen tarafından düzenlenmiş ders içi yaşantılar üzerine inşa edilmelidir. Bu nedenle buluşun, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış şeklinde farklı tanımlamaları (Senemoğlu, 2010, ss. 472-473) olsa da Bruner'in düşüncesinde öğretime dayalı buluşun, birincisini kast ettiği aşıkardır ve o, öğretim sürecinin belirli aşamalardan geçecek şekilde organize edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Jacobsen ve arkadaşları, keşfe dayalı ders sürecinin yapılandırılmasına ilişkin öğretme adımlarını, baştan sona şu şekilde düzenlemişlerdir (akt. Güven, 2015, s. 161; akt. Senemoğlu, 2010, s. 474):

- 1- Öğretmen, örneği sunar.
- 2- Öğrenciler, örnekleri tanımlar.
- 3- Öğretmen, ek örnekler sunar.
- 4- Öğrenciler, ek örnekleri tanımlar ve öncekilerle karşılaştırır.
- 5- Öğretmen, ek örnekleri ve örnek olmayan durumları sunar.
- 6- Öğrenciler, örnekleri karşılaştırır, farklı (zıt) olanları belirler.
- 7- Öğretmen, öğrencilerin teşhis ettiği özellikleri, ilişkileri ya da ilkeleri vurgular. Öğrencilerden örnekleri tanımlamalarını ve aralarındaki ilişkiyi açıklamalarını ister.
- 8- Öğrenciler, tanımlamaları yapar, örnekler arasındaki ilişkileri, özellikleri ifade eder.
- 9- Öğretmen, öğrencilerden ek örnekler ister.

Bu aşamaları DKAB derslerinde nasıl uygulayabiliriz? Çalışmanın devamında örnek bir işleyiş üzerinden belirtilen adımlar detaylandırılacaktır.

3. Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisinin Din Derslerine Uyarlanması

Uyarlanacak dersle ilgili temel bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Dersle İlgili Temel bilgiler

Sınıf	4. sınıf
Dersin Adı	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ünitenin Adı	Günlük Hayattaki Dinî İfadeler
Kazanım	Dinî ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır.
Araç Gereç	Video, akıllı tahta, DKAB 4. Sınıf Ders Kitabı, DKAB 4-8 Sınıf Öğretim Programı (MEB, 2018),
Öğretim yöntemi ve Teknikleri	Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi, soru cevap tekniği, fikir taraması
Ders saati	2

1. Adım: Öğretmenin örnekler sunması

Öğretmen, ilk etapta öğrencilerin dikkatini çekmek için selamlaşma adabını konu edinen karagöz-hacivat videosunu (Semerkand TV Çocuk, 2018) öğrencilere izlettirir.

Daha sonra öğretmen, öğrencilere videoda da adı geçen ve günlük hayatta kullanılan dinî ifadelere, örnekler vererek öğrencileri keşif sürecine aktif şekilde dahil etmeye çalışır.

Öğretmen: *Evet arkadaşlar, videoda bazı kavramlar geçti, bunlar hakkında neler biliyoruz sırayla bakalım.*

Selam ne demek?

Peygamber ne demek?

Allah'a emanet ol, ne demek?

2. Adım: Öğrencilerin örnekleri betimlemesi

Bu aşamada, öğrencilerin verilen örneklere ilişkin sahip oldukları bilgilerin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bir bakıma fikir taraması yapılarak öğrencilerden, örnekleri kendi hayatları ile ilişkilendirerek açıklamaları istenmektedir. Buna göre **öğretmenin** "Selam ne demek?" sorusuna karşılık:

Ahmet: *Öğretmenim, arkadaşımı gördüğümde selam veririm.*

Sevda: *Öğretmenim Hacivat videoda merabeyn diyor, biz de diyebilir miyiz?*

Öğretmen: *Karagöz, ne diyor?*

Öğrenciler: *Selamünaleyküm.*

Talip: *Öğretmenim siz de derse girerken "Selamünaleyküm" dediniz.*

Betül: *Öğretmenim selamke diyebilir miyim?*

Öğretmen: *Betülke desem olur mu?*

Betül: *Olmaz, çok komik.*

Murat: *Öğretmenim peygamberimiz "Selamünaleyküm" dediği için, en doğrusu Selamünaleyküm.*

Öğretmen: *Arkadaşlar, peygamber ne demek?*

Fatih: *Hz. Muhammed (s.a.v).*

Ahmet: *Bize din öğretiyor.*

Hasan: *Kur'an okuyor.*

Feride: Öğretmenim dedem dedi ki, Allah (c.c.) Peygamberimize Kur'an verdi.

..... (Yapılan açıklamalar doğru ise öğrencilerin cevapları öğretmenin olumlu dönütleriyle güçlendirilir.)

Öğretmen: *Güzel evet arkadaşlar, diğer kavramımız "Allah (c.c.)'a emanet ol" idi. Bununla ilgili ne düşünüyorsunuz?*

Feride: Ayrılırken arkadaşımızı Allah (c.c.)'a emanet ediyoruz.

Öğretmen: *Neden?*

Fatma: Allah (c.c.) bizi yarattığı için.

Ceyda: Öğretmenim, arkadaşımızı koruması için.

Öğretmen: *Neden Allah (c.c.)'tan yardım dileriz?*

Ahmet: Çok güçlü olduğu için.

Murat: Öğretmenim her şeyi gördüğü için?

..... (Öğrencilerden gelebilecek diğer açıklamalar)

3. Adım: Öğretmenin ek örnekler vermesi

Bu aşamada öğretmen, günlük hayatta kullanılan başka dinî ifadeleri de sürece dahil ederek öğrencilerin, "dinî kavramları" hayatın akışında yer alan ve gerek kendilerinin gerekse yakınlarındaki insanların aşına olduğu ifadeler arasında yer aldığını fark ettirir.

Öğretmen: *Evet arkadaşlar şimdi başka ifadelere geçeceğim, bu kavramlar hakkında bildiklerimizi sırayla söyleyelim.*

Bismillahirrahmanirrahim ne demek?

Elhamdülillah ne demek?

4. Adım: Öğrencilerin ek örnekleri betimlemesi ve öncekilerle karşılaştırması

Bu aşamada, 2. adımda olduğu gibi öğrencilerin verilen dinî kavramlara ilişkin tanımlamalarının ortaya çıkarılması ve bu kavramların kendi hayatlarındaki kullanımlarını fark etmeleri hedeflenmektedir. Ayrıca daha önceki aşamalarda verilen dinî ifadeler ile bu aşamada verilen dinî ifadeler arasında bağlantı kurularak, aşinalığa dair keşif süreci derinleştirilmektedir. Dolayısıyla dinî kavramlar arasında karşılaştırma ve analiz yapılmak suretiyle alan bütünlüğü sağlanmaya çalışılmaktadır. Buna göre, **öğretmenin "Bismillahirrahmanirrahim ne demek?" sorusu karşılığında öğrenciler:**

Ebrar: Öğretmenim, dedem yemek yerken “Bismillahirrahmanirrahim” diyor.

Salih: Öğretmenim, ben de yemek yerken “Bismillah” diyorum?

Fatma (gülümseyerek): Sadece büyükler “Bismillahirrahmanirrahim” der.

Cansu: Öğretmenim, annem bana öğretti. Ben de “Bismillahirrahmanirrahim” diyorum.

Betül: Ben de öyle söylüyorum.

Öğretmen: Arkadaşlar sadece yemek yerken mi Bismillahirrahmanirrahim deriz?

Arda: Öğretmenim, babam araba çalıştırdığı zaman söylüyor.

Murat: Öğretmenim, babam işe giderken söylüyor.

Ceyda: Öğretmenim, okula gelirken ben de söyleyebilir miyim?

Sevda: Öğretmenim, herhangi bir işe başlarken “Bismillah” diyebiliriz, değil mi?

Öğretmen: Evet çocuklar, neden bir işe başlarken “Bismillah” deriz?

Betül: Öğretmenim, Allah (c.c.)’a dua etmek için.

Ahmet: Peygamberimiz böyle dediği için.

Salih: Öğretmenim, işimiz kolay olsun diye.

Fatih: Öğretmenim, Allah (c.c.) yardım etsin diye.

Feride: Öğretmenim, Allah (c.c.)’ın adıyla başlamak için.

Talip: Her şeyin başı Bismillah.

Öğretmen: Evet çocuklar, peki “Elhamdülillah” ne demek?

Ebrar: Öğretmenim, yemek yedikten sonra Elhamdülillah.

Cansu: Yemekten önce Bismillah, yemekten sonra Elhamdülillah.

Murat: Öğretmenim, neden Elhamdülillah?

Öğretmen: Biri sana bir şey verdiğinde kendisine ne diyorsun?

Murat: Teşekkür ederim.

Fatma: Arkadaşım bir eşyasını kullanmama izin verdiğinde teşekkür ediyorum.

Salih: Öğretmenim, güzel yemek yaptığı için anneme teşekkür ediyorum.

Öğretmen: Allah (c.c.)’a neden teşekkür ederiz?

Arda: Bana anne ve babamı verdiği için.

Ceyda: Bizi koruduğu için.

..... (Öğrencilerden gelebilecek diğer açıklamalar)

5. Adım: Öğretmenin ek örnekleri ve örnek olmayan durumları sunması

Bu adımda dinî kavram ile dinî olmayan kavramlar bir arada verilerek öğrencilerden kavramlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinde düşünmeleri istenmektedir. Buna göre:

Öğretmen: *Evet arkadaşlar şimdi bazı kavram ve ifadeler vereceğim. Sizlerden bu kavram ve ifadelerin hangi durumlarda kullanıldığını belirtmenizi istiyorum.*

1- **Hello**

2- **Allah (c.c.) kabul etsin**

3- **Mekânı cennet olsun**

4- **Geçmiş olsun**

6. Adım: Öğrencilerin farklı örnekleri karşılaştırmaları

Bu adımda, dinî kavram ile dinî olmayan kavramların günlük hayattaki kullanım sebepleri, öğrenci tecrübesi esas alınarak bunların benzerlik ve farklılıklarının ortaya çıkarılması (keşfin ayrıntılandırılması) ve neden dinî ifadelerin tercih edilmesi gerektiğine dair gerekçelerin açıklanması amaçlanmaktadır.

Öğretmen: *Evet arkadaşlar, “hello” tabiri hakkında neler biliyoruz?*

Feride: Öğretmenim, İngilizce merhaba demek.

Betül: Evet öğretmenim, İngilizce öğretmenimiz derse geldiğinde “hello” diyor.

Hasan: Din kültürü öğretmenimiz de “Selamünaleyküm” diyor.

Arda: Of öğretmenim, kafam karıştı. Hangisini söyleyelim?

Öğretmen: *Arda, İngilizce konuşan birine “Selamünaleyküm” mü dersin “hello” mu dersin?*

Arda: “hello” derim.

Öğretmen: *Güzel.*

Selim: Öğretmenim, İngilizce konuşan kişi Müslümansa hangisini söyleyeceğiz?

Öğretmen: *Yapmayın Arkadaşlar, “selam” demek “İslam” demek değil mi? Müslüman birine nasıl selam verirsiniz?*

Öğrenciler: Selamünaleyküm.

Öğretmen: *Evet arkadaşlar, ikinci ifademiz olan “Allah (c.c.) kabul etsin” ifadesi hakkında neler biliyoruz?*

Ahmet: Öğretmenim, biri namaz kıldığında, “Allah (c.c.) kabul etsin” deriz.

Sevda: Öğretmenim geçen hafta Camide helva dağıtan bir abiye, herkes “Allah (c.c.) kabul etsin” diyordu.

Cansu: Öğretmenim, biri dua ettiğinde, “Allah (c.c.) kabul etsin” deriz.

Salih: Öğretmenim, biri bana bir şey verirse “Allah (c.c.) kabul etsin” derim.

Arda: Öğretmenim, mezarlıkta görmüştüm. Biri Kur’an okuduğunda, insanlar “Allah (c.c.) kabul etsin” diyor.

Cansu: Biri yardım ettiğinde, “Allah (c.c.) kabul etsin” deriz.

Öğretmen: *Neden?*

Cansu: O insan, cennete gitsin diye.

Öğretmen: *Arkadaşlar siz ne düşünüyorsunuz, neden “Allah (c.c.) kabul etsin” deriz?*

Fatih: Öğretmenim, yardım etmemizi Allah (c.c.) istediği için.

Murat: İnsanlar, Allah (c.c.) için namaz kıldığından ve dua ettiğinden.

Ebrar: Öğretmenim, oruç da öyle, değil mi?

Öğretmen: *Kimin için oruç tutarsın, Ebrar?*

Ebrar: Allah (c.c.) için öğretmenim.

Öğretmen: *Bütün ibadetler kimin için?*

Öğrenciler hep bir ağızdan: Allah (c.c.) için.

Öğretmen: *Güzel, evet arkadaşlar diğer ifademiz “mekânı cennet olsun” idi. Bununla ilgili ne düşünüyorsunuz?*

Sevda: Öğretmenim babam ölmüş ninemin ismi geçtiğinde, “mekânı cennet olsun” diyor.

Talip: Öğretmenim, yeni ölen birisi için de “mekânı cennet olsun” diyorlar.

Öğretmen: *Neden ölen birisi için, “mekânı cennet olsun” deriz?*

Ahmet: Allah (c.c.) onu cennete koysun diye, öğretmenim.

Ceyda: Öğretmenim, insanlar öldükten sonra ya cennete ya da cehenneme gider.

Arda: Öğretmenim, cehennem kötü bir yer olduğu için, “mekânı cennet olsun” deriz?

Zeynep: Allah (c.c.), iyilik yapan insanları cennete gönderirmiş.

.....

Öğretmen: Arkadaşlar başka bir ifadeye geçelim. Hangi durumlarda “geçmiş olsun” deriz?

Cansu: Öğretmenim bir kişi ölürse yakınlarına “geçmiş olsun” deriz.

Salih: Bir kişi iyileştiğinde “geçmiş olsun” deriz.

Fatma: Öğretmenim bir kişi hastalansa da “geçmiş olsun” deriz.

Ceyda: Öğretmenim, hastalanan birisine “Allah (c.c.) şifa versin” deriz, değil mi?

Feride: Öğretmenim benim babam da “Allah (c.c.) şifa versin” diyor.

Ahmet: Öğretmenim, geçmiş olsun dersek bir sorun olur mu?

Öğretmen: İyileşmek için nereye gidersin?

Ahmet: Doktora

Öğretmen: Peki iyileşmek için kime dua edersin?

Ahmet: Allah (c.c.)’a

Öğretmen: Ne demek istediğimi anladınız değil mi?

Öğrenciler: Evet

Zeynep: O zaman, ölen birisinin yakınına geçmiş olsun değil “mekânı cennet olsun” deriz, değil mi?

7. Adım: Öğretmenin öğrencilerin teşhis ettiği özellikleri, ilişkileri ya da ilkeleri vurgulaması

Bu aşamada öğretmen, verilen örneklere ilişkin öğrencilerin dile getirdiği tecrübeler üzerinden konuyu özetlemeye çalışır. Farklı bir ifadeyle öğretmen, öğrencilerin keşif sürecine ilişkin farklı nitelikteki tecrübelerini bir araya getirir. Verilen dinî ifadelerin günlük hayatın bir parçası olduğunu, her öğrencide bu tarz tecrübelerin zaten var olduğunu ve bütün dinî ifadelerin amacının da çocuğa Allah inancını hatırlatacak tarzda kültürel olarak kodlandığını göstermeye çalışır.

Buna göre **öğretmen** evet arkadaşlar neler konuştuk bir özetleyelim.

İlk önce Selamlaşma farklı şekillerde olabilmektedir. Selamünaleyküm, merhaba ve hello bunlardan bir kaçıdır. Ancak videoda da geçtiği üzere Hz. Muhammed (s.a.v), Müslümana özgü selamlaşma biçimini, “**Selamünaleyküm**” olarak ifade etmiştir. Selamlaşmada olduğu gibi bir yerden ayrılırken de kullanılan dinî ifadeler vardır. Ayrılan kişi arkadaşlarına, “**Allah (c.c.) ‘a emanet ol’**” demektedir.

İkinci olarak, arkadaşlarımızın ifade ettiği üzere bir kişi öldüğünde, ölmüş birisinin adı geçtiğinde veya ölen insanın yakınlarına Allah (c.c.)’ın kendisini koruması için “**mekânı cennet olsun**” demekteyiz. Aynı şekilde hastalanan birisine “Allah (c.c.) şifa versin” demekteyiz. Elbette ki böyle bir durumda “geçmiş olsun” da denilebilir. Ancak “**Allah (c.c.) şifa versin**” demek suretiyle ilgili kişiye dua etmekteyiz.

Üçüncüsü, arkadaşlarımızın dile getirdiği üzere bir kişi dinî bir ibadeti yerine getirdiğinde (örneğin namaz kıldığında) veya güzel bir davranışta bulunduğu kendisine “**Allah (c.c.) kabul etsin**” denilmektedir.

Son olarak, bir işe başlarken ve özellikle de yemeğe başlarken Allah (c.c.) ‘ın adıyla “**Bismillahirrahmanirrahim**” demekteyiz. Allah (c.c.)’a verdikleri nimetlere teşekkür etmek için ise “**Elhamdülillah**” demekteyiz. Dolayısıyla Allah (c.c.)’ın ismi neredeyse her yerde geçmektedir.

8. Adım: Öğrencilerin tanımlamaları, ilişkileri, özellikleri ifade etmeleri

Bu aşamada, öğrencilerden hangi ifadelerin dinî nitelikte olduğu; dinî ifadeleri dinî olmayan ifadelerden ayıran özelliklerin neler olduğu ve dinî ifadenin tercih edilme sebebine ilişkin öğrencilerin açıklamaları ile keşif süreci değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Buna göre,

Öğretmen: *Yaptığımız özete de bakarak söyleyin bakalım, günlük konuşmalardaki hangi tür ifadeler dinî içeriklidir?*

Ebrar: Öğretmenim, içinde Allah (c.c.) kelimesi geçen bütün ifadeler.

Salih: Öğretmenim, cennet kelimesi geçen ifadeler.

Fatma: Cehennemi dile getiren ifadeler.

Cansu: Öğretmenim, meleklerin geçtiği ifadeler.

Betül: Öğretmenim, peygamber kelimesinin geçtiği ifadeler.

Murat: Öğretmenim, Hz. Muhammed (s.a.v).

Ceyda: Öğretmenim, İslam kelimesini içeren ifadeler.

Arda: Öğretmenim, Kur'an'ı Kerim.

Öğretmen: *Arkadaşlar neden konuşmalarımızda bu tarz dinî ifadeler kullanırsınız?*

Sevda: Öğretmenim Müslüman olduğumuz için.

Ahmet: Bizi Allah (c.c.) yarattığı için.

Arda: Allah (c.c.) bizi gördüğü için.

Zehra: Öğretmenim, cehenneme girmemek için

Fatma: Cennete gitmek için.

Cansu: Peygamberimiz böyle konuştuğu için.

.....

9. Adım: Öğretmenin öğrencilerden ek örnekler istemesi

Öğretmenin öğrencilere örnek vermesi ile başlayan keşif sürecinin son aşamasında, öğretmen, öğrencilerden konuya ilişkin ek örnekler talep etmesiyle süreç tamamlanmaktadır. Bu noktada öğrencilerin günlük hayatta kullanılan dinî ifadelerle başka örnekler vermeleri, konunun en az kavrama düzeyinde kazanıldığına bir göstergesidir. Ayrıca öğrenciler, getirdikleri örneklerle, dinî ifadelerin diğer ifadelerden farkını ve temel belirleyici özelliğini değerlendirmiş olur. Buna göre,

Öğretmen: *Evet arkadaşlar, son olarak günlük konuşmalarda kullandığımız dinî ifadelerle başka örnekler verebilir misiniz?*

Fatih: Öğretmenim, melekler korusun.

Murat: Allah (c.c.) kazadan beladan korusun.

Ebrar: Allah (c.c.) rahmet eylesin.

Ebrar: Dinime imanına.

Cansu: Allah (c.c.) razı olsun.

Hasan: Çok şükür.

Zeynep: Garip kuşun yuvasını Allah (c.c.) yapar.

Salih: Kur'an'a yemin olsun.

..... (Öğrencilerden gelebilecek diğer dinî ifadeler)

Sonuç ve Öneriler

Öğretim stratejilerinin temel amacının, öğrenmeyi sağlamak adına öğrenci ve öğretmenin süreçteki rolünü kolaylaştırmak olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda buluş yoluyla öğretim stratejisi, öncelikle ders sürecinde öğrenciye aktarılacak yeni bilgi ve becerilerin, daha önce öğrenilenlerle ilişkilendirilmesine odaklanmaktadır. Zira Bruner'e göre, hangi alan olursa olsun derste ele alınan konular, öğrencinin yaşamına yaklaştırıldığında, öğrenciyi öğrenme sürecine-keşif sürecine-dahil eder. Dolayısıyla din öğretimi sürecinde, Cami gibi dinî sembollerin; dua, namaz, oruç gibi ibadetlerin; cenaze veya bayram gibi dinî merasimlerin, içerdği somut yaşam biçimine ilişkin kavramlar üzerinden hareket etmek, keşif sürecini kolaylaştırmaktadır.

Öğrenme sürecinde dinî olanı keşfetme, öğrencinin kendi kendisine yaptığı bir eylem olarak görüldüğünden, keşfi derinleştirmek ve ders boyunca devam ettirmek görevi, öğretmene düşmektedir. Dolayısıyla öğretmen, bu çalışmanın ders taslağında yansıtıldığı üzere dinî olanla olmayan veya zıt olana ilişkin örnekleri hazırlama, öğrenciyi belirli bir sistematik doğrultusunda bunlarla karşı karşıya getirme, dinî olanın kutsal olması nedeniyle diğerlerinden farkının tartışılmasını sağlama ve son olarak kutsal olanın betimlenmesini koordine etme görevlerini üstlenmektedir. Öğretmen, öğrencinin dinî kavram ve durumları betimleme ve örneklendirme sürecinde yaptığı hataları düzeltmek yerine, onları sorduğu sorularla öğrencilerin doğrusunu betimleyecek şekilde yeniden düşünmeye sevk eder. Bu süreç, öğrencinin dinî olanın kendi yaşantısının-kültürünün- bir parçası olduğunun farkına varmasına kadar devam eder.

Öğrenci özerkliğini desteklemenin yanında ders boyunca alan mantığını-kutsal, ilahi olanın mantığını-korumak ve sonraki öğretim süreçlerini de bunun üzerine inşa etmek, buluş yoluyla öğretimin vurguladığı diğer önemli bir konudur. Dolayısıyla derste anlatılan tüm kavramların -selam, dua, namaz, cennet, melek, peygamber, Kur'an vb.- nihai anlamda Allah kavramıyla ilişkili olduğunun öğrenci tarafından keşfedilmesi önemsenmektedir. Bu çalışmada da "Günlük Hayattaki Dinî İfadeler" konusu ele alınırken bütün dinî kavramların ilahi olandan cereyan ettiği ilkesi süreç boyunca gözetilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte araştırma, ders taslağı niteliği taşımaktadır. Dinî kavramlara yönelik öğrencilerden gelebilecek cevaplar tahmin edilmiştir. Bu nedenle uygulamada öngörülemeyen bazı problemler ortaya çıkabilir. Dolayısıyla buluş yoluyla öğretimin uygulandığı din derslerine yönelik araştırmaların yapılması, bu çalışmanın temel önerisi olarak görülebilir.

DKAB öğretim programının kendisi de keşfin mantığını oluşturan yapılandırmacı öğrenme kuramını model aldığından (MEB, 2018), ders sürecinde buluş yoluyla öğretimin diğer öğretim yaklaşımlarına kıyasla daha verimli sonuçlar doğurması beklenir. Ancak bu durumun gerçekleşip gerçekleşmediği test edilmeye muhtaçtır. Dolayısıyla buluş yoluyla öğretimin, diğer öğretim stratejileriyle kıyaslanarak ele alındığı DKAB ders uygulamalarına yönelik çalışmaların yapılması, diğer bir önemli öneri niteliğindedir. Bununla birlikte,

yaklaşım ne olursa olsun onu derste uygulayan kişi öğretmendir. Bu nedenle, DKAB öğretmenlerinin buluş yoluyla öğretime ilişkin yeterliliklerini ve görüşlerini saptamaya yönelik araştırmaların yapılması da önerilerimiz arasındadır. Son olarak buluş yoluyla öğretim stratejisinin derste etkili kullanılması, biraz da araç gereçler vasıtasıyla mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda, DKAB derslerinde kullanılan araç gereçlerin öğrencinin ilahi olana yönelik düşünmesini, karşılaştırma yapmasını ve çıkarımda bulunmasını sağlayacak şekilde olması gerekmektedir. Dolayısıyla din derslerinde, dinî olanın öğrencinin yaşamında görünür kılan somut ve yarı somut öğretim materyalin kullanımına ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Baltacı, A., Aydın, Y. (2019). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin öğretim yöntem ve tekniklerine yönelik tutumları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 13-37.
- Bilgin, B. (2007). *Eğitim bilimi ve din eğitimi*. Ankara: Gün yayınları.
- Bruner, J. S. (1960). *The process of education*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, J. S. (1973). *The relevance of education*. New York: WW Norton & Company.
- Bruner, J. S. (1991). *Bir öğretim kuramına doğru*. (Çev. Varış, F., Gürkan, T.) 1. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Bruner, J. S. (2021). *Eğitim süreci*. (Çev. Rüzgar, M. E.) 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Çıraklı, E. (2008). *İlköğretim 3. sınıf türkçe dersinde buluş yaptırarak öğretme yaklaşımının etkililiği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deniz, T. (2010). *Buluş yoluyla öğretim yaklaşımının siyasi coğrafya konularının öğretiminde öğrenci başarısına etkisi*. [Doktora Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Durak, S. (2011). *Meslek liselerinde geometri dersinde buluş yoluyla öğrenmenin öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökgöz, M. (2010). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde buluş yoluyla öğrenmenin akademik başarıya etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, M. (2015). Öğretme-öğrenme süreci. İçinde B. Duman (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (ss. 151-264). 4. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kara, Y., Özgün-Koca, S. A. (2004). Buluş yoluyla öğrenme ve anlamlı öğrenme yaklaşımlarının matematik derslerinde uygulanması: "İki Terimin Toplamının Karesi" konusu üzerine iki ders planı. *İlköğretim Online*, 3(1), 2-10.
- Karademir, A., Girgin, D. (2024). Eğitimde araştırma ve uygulamanın buluşması: tasarım tabanlı araştırmaya kuramsal bir bakış. *Journal of Computer and Education Research*, 12(24), 780-799.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Erişim tarihi: 29 Eylül 2025.
- Mutlu, N. (2016). Tasarım ve geliştirme araştırma modeli. İçinde Özden M. Y., Durdu L. (Ed.) *Eğitimde Üretim Tabanlı Çalışmalar İçin Nitel Araştırma Yöntemleri* (ss. 49-70). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Richey, R. C., Klein, J. D. (2005). Developmental research methods: creating knowledge from instructional design and development practice. *Journal of Computing in Higher Education*, 16(2), 23-38.

- Richey, R. C., Klein, J. D. (2009). *Design and development research*. London: Routledge
- Semerikand TV Çocuk. (2018). (Erişim tarihi: 29 Eylül 2025).
<https://www.youtube.com/watch?v=dL8Rv325brU>
- Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim öğrenme ve öğretim, kuramdan uygulamaya*. 18. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- Süleymanoğlu, N. (2024). İlkokul DKAB dersi öğretmenlerinin görüşlerine göre kullandıkları öğretim yöntemlerinin ve öğretim yöntemi seçme süreçlerinin analizi. *Dicle İlahiyat Dergisi*, 27(2), 244-261.
- Taşdemir, M. (2010). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. 2. Baskı, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Taşyürek, Z., Göksu, M. M., Sömen, T. (2018). Buluş yoluyla öğretim stratejisini tarih ders konularına uygulama. *Akademik Bakış Dergisi*, 65, 354-369.
- Teker, S., Kurt, M., Karamustafaoğlu, O. (2017). "Işığın ve Sesin Yayılması" ünitesini buluş yoluyla öğrenmenin öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 835-863.
- Tosun, C. (2005). *Din eğitimi bilimine giriş*. 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Turan, E. Z. (2021). Öğretme Stratejileri. İçinde H. A. Ev (Ed.), *Din Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri* (ss. 93-121). 1. Baskı, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Üredi, L. (1999). *İlköğretimde buluş yolu ile fen eğitimi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Application of Discovery Teaching Strategy in Religious Culture and Knowledge of Ethics (DKAB)

Muhyettin Özen

Extended Abstract

This study was developed on the idea of revealing how the discovery teaching strategy can be applied in Religious Culture and Moral Knowledge (DKAB) courses. The interdisciplinary structure of the Science of Religious Education provides the basis for such a study. As a matter of fact, Religious Education is a field that brings together the sacred, value and faith-based field structure of theological sciences and the theoretical and practical knowledge of educational sciences regarding teaching-learning processes. For this reason, the Science of Religious Education has to consider both the nature of religious knowledge and how this knowledge will be transferred to the student. It is anticipated that the study will be important in terms of contributing pedagogically to the discipline of religious education, which is at the intersection of these two fields.

The main purpose of the research is to adapt the discovery teaching strategy of Jerome S. Bruner, one of the important representatives of the constructivist approach in educational sciences, to DKAB courses and to design a sample lesson plan accordingly. Discovery teaching is based on the student discovering knowledge through learning experiences organized under the guidance of the teacher, rather than the transfer of knowledge directly by the teacher. In this approach, the teacher acts as a guide who organizes the learning environment, provides clues and directs the student's thinking process, rather than the role of a transmitter of knowledge. The student's active participation, curiosity and discovery process are placed at the center of learning.

In the introduction part of the study, it is pointed out that this teaching strategy is not among the commonly preferred strategies in DKAB courses; and especially the lack of lesson plan examples and practical prototypes is considered as one of the important factors that make it difficult for teachers to use this strategy. Similarly in the literature, there are lesson designs based on discovery teaching in different fields such as mathematics, science, social studies, history and Turkish; However, it is emphasized that such applied studies are limited in the field of religious education. In this context, it is pointed out that the study will be a pioneer in the field of DKAB by presenting a lesson plan based on discovery teaching.

In the first chapter, Design and Development Research model, one of the qualitative research approaches, was adopted as the research method. This approach includes systematic studies aimed at developing a new product, tool or model for educational processes. Researchers emphasize that Design and Development Research may be aimed at developing a model or at implementing or evaluating a model. In this study where the model adaptation was made, no experimental application was made; Quantitative data on student achievement or attitudes were not collected. Instead, the theoretical framework regarding Bruner's teaching strategy through discovery was examined in detail, and then the subject "Religious Expressions in Daily Life" in the DKAB 4th grade curriculum was analyzed in line with this strategy and data was obtained. A nine-stage lesson plan was designed by associating the content and achievements of the relevant subject in the DKAB Curriculum and DKAB textbook with the process steps of the invention strategy. Therefore, the objectives of the course and the concepts in its content have been constructed and analyzed within the basic principles and process steps of the invention strategy. The foundation and detailing of the research was built on the construction of this lesson plan.

In the second part of the study -this part is called The Theoretical Groundwork of Discovery Teaching Strategy- Bruner's views on learning are discussed in line with the constructivist learning theory. Accordingly, according to constructivism, the individual makes sense of new information by associating it with his existing mental schemas and experiences. Bruner also explains learning through the semantic relationships the individual establishes with his environment and emphasizes that knowledge is a process, not a product. According to him, teaching should aim to develop the student's thinking, questioning and problem-solving skills. For this reason, the course content should be organized in a way that is appropriate to the development level of the student, meaningful and related to daily life. The principle of spirality has an important place in Bruner's teaching approach. According to this principle, concepts should be presented in a structure that complements and expands each other, from simple to complex. In line with this principle, the discovery teaching strategy is implemented through a structure consisting of nine steps.

In the third part of the research -Adapting the Discovery Teaching Strategy to Religious Lessons- a lesson plan designed in line with the nine-stage structure of the invention strategy, the principle of spirality and the logic of religion lessons is discussed. Accordingly, the first step, "**teacher presenting examples**", aims to draw students' attention to the lesson and initiate the discovery process. In this regard, the teacher attracts the attention of the students with a video about greeting etiquette at the beginning of the lesson. Then, the teacher asks the students about the meaning of the religious expressions "peace" (greeting), "prophet," and "Allah'a emanet ol" (may God protect you), which are frequently used in daily life and appear in the video. The second step, "**students**

describing the examples” aims to reveal the students’ prior knowledge and life-based experiences through the examples presented by the teacher. By conducting a thought process, the teacher allows students to freely express the meanings they attribute to the concepts of “greeting”, “prophet” and “may God protect you”. The answers given by students reflect the knowledge they have gained from their family, environment and previous learning. While the teacher reinforces students’ correct explanations with positive feedback, he encourages them to rethink incomplete or misunderstandings with new questions and guidance.

In the third stage of the lesson plan, **“the teacher gives additional examples”**, the teacher aims to help students establish a connection between new concepts and their previous experiences by presenting the religious expressions “Bismillahirrahmanirrahim” and “Alhamdulillah” as additional examples. The teacher again avoids making direct statements and focuses on uncovering what students already know about these terms. In the fourth step, which is **“students describing additional examples and comparing them with the previous ones”**, students reveal in which situations, why and how expressions such as “Bismillahirrahmanirrahim” and “Alhamdulillah” are used, with examples from their own lives. By establishing a connection between the religious expressions given in the previous stages and the religious expressions given in this stage, the discovery process of familiarity is deepened.

In the fifth step of the lesson plan, **“where the teacher presents additional examples and non-examples”**, the teacher presents not only expressions with religious content but also expressions that do not have a religious nature, allowing students to make comparisons. Accordingly, the teacher asks the meaning of the expressions “hello”, “may God accept”, “May your place be in Paradise” and “get well soon” for the students. In the fourth step, which is **“Students compare different examples”**, students notice differences in the context of language, culture and belief by comparing expressions such as “hello” and “Assalamu’alaikum”. Similarly, they think about the differences in meaning between expressions such as “get well soon” and “may God grant healing” or “May your place be in Paradise”. Thanks to these comparisons, students begin to understand that religious expressions are not just words of politeness, but carry a meaning based on prayer, wishes and belief in God.

The seventh step of the lesson plan, **“the teacher emphasizing the characteristics, relationships and principles identified by the students”**, aims to integrate the discoveries made by the students in the previous stages and place them in a conceptual framework. The teacher emphasizes that religious expressions are a natural part of daily life by summarizing the students’ conclusions through examples and comparisons. The teacher’s emphasis is not on the direct form of transferring information; It is structured based on the examples given by the students. In the eighth step, which is **“Students’ expression of definitions, relationships and characteristics”**, students are asked to explain which

expressions have a religious nature, what are the features that distinguish religious expressions from other expressions, and why these expressions are preferred. Students; They define expressions containing concepts such as Allah, prophet, heaven, hell, Quran and angel as having religious content and state that these expressions are directly related to the Divine. In the last step, **“the teacher asks the students for additional examples”**, it is aimed for the students to be able to transfer the knowledge they have acquired about religious concepts to new situations, and therefore for the students to express other different examples used in daily life. At this point, the design process is completed by students presenting new examples such as “May God bless you”, “Thank God”, “May God have mercy”.

In the conclusion part of the study, it is emphasized that the discovery teaching strategy is applicable in DKAB courses, but it is stated that this research is a course draft and should be supported by new research on practice. It is recommended to examine the effects of this strategy on student achievement, attitudes and value development through future experimental studies. In addition, investigating the competencies and opinions of DKAB teachers regarding teaching through discovery is considered important in terms of disseminating this approach.